

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Гриненко А. М. Соціальна політика: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / А. М. Гриненко. – К.: КНЕУ, 2003. – 309 с.
2 Куденко В. І. Соціальний вектор економічного розвитку / В.І. Куденко. – К.: Наукова думка, 2010. – 735 с.
3 Пакуліна А.А. Зарубіжний досвід ефективного функціонування соціальної сфери в найбільш розвинених країнах світу / А.А. Пакуліна, О.О. Толпчій // Матеріали за 7-а міжнародна научна практична конференція, «Новината за напреднали наука», - 2011 (17-25-ти май, 2011 на ікономики). Том 12. Ікономики. – Софія. «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2011. – С. 54-56.
4 Пакуліна А.А. Національна модель формування регіональної соціальної економіки та політики / А.А.

Пакуліна, С.Л. Пакулін // Матеріали за 5-а міжнародна научна практична конференція, «Край на научного развитие», – 2010 (17-25 януари 2010 год). – Том 8. Ікономики. Софія. – «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2010. – С. 42-44.

5 Пакуліна А.А. Розвиток матеріально-технічної бази соціальної сфери регіону / А.А. Пакуліна, С.Л. Пакулін // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Випуск 248: В 6 т. – Том III. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С. 482-486.

6 Пакуліна А.А. Соціальна орієнтація економіки і розвиток соціальної сфери / А.А. Пакуліна, О.О. Толпчій // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Випуск 260: В 6 т. – Том I. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. – С. 150-154.

Анотація. В статье выявлены факторы, которые наиболее существенно влияют на формирование региональной социальной политики. Проведено комплексное рассмотрение структуры социальной политики на основе нескольких принципиально отличных, но в то же время достаточно тесно переплетающихся подходов. Доказана целесообразность использования авторского понятия «социальный комплекс» при определении направлений повышения результативности социальной политики региона.

Ключевые слова: социальная сфера, социальный комплекс, социальная политика, регион, эффективность, результативность.

Summary. The factors which most substantially influence the forming of regional social policy have been exposed in the article. Complex consideration of social policy structure has been conducted on the basis of several principally different, but at the same time sufficiently closely connected approaches. The expedience to use the author's concept «Social complex» has been well-proven at determination of the directions of increasing the effectiveness of social policy of the region.

Keywords: social sphere, social complex, social policy, region, efficiency, effectiveness.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Кірдіна О.Г.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Єлагін Ю.В.*

УДК 331:316.33

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МЕНЕДЖМЕНТІ ОСВІТИ

*Фінагіна О.В., д.е.н., професор,
Гузь Л.А., ст. викладач (ДІЗТ)*

У статті розглянуто теоретичні питання сутності соціальних технологій, наведено алгоритм процесу їх розробки та класифікацію. Також розглянуті стратегічні та локальні соціальні технології та їх вплив на соціальний об'єкт.

Ключові слова: соціальні технології, управлінські технології, інформаційні системи, менеджмент освіти, технологізація, соціальні інновації.

Постановка проблеми. Економічна криза в Україні виявила недоліки в роботі керівників усіх рівнів та сфер діяльності. В умовах стабільності економічної та соціальної систем вітчизняні менеджери значною мірою спиралися на наукові знання, що були отримані в освітніх закладах. Але стрімкі зміни у світовому просторі потребують новітніх знань та новітніх технологій управління. Усе частіше науковці і фахівці звертають увагу на таке поняття в менеджменті, як соціальні технології, припускаючи необхідність використання керівником кожного рівня власної управлінської стратегії та різноманітних інструментів її реалізації. Україна - молода держава, вона потребує інтенсивного, відповідного найкращим світовим стандартам

розвитку соціальної сфери.

Аналіз останніх досліджень. У сучасній науковій літературі питанням дослідження сутності соціальних технологій присвячено низку статей і монографій. Аналіз останніх публікацій дає підстави визначати соціальні технології з різних точок зору, як соціоінженерний підхід до перетворення соціального простору. Основу вивчення цього наукового феномена заклала болгарська школа соціології і теорії управління - М. Марков [7], Н. Стефанов, [9]. Дослідження продовжили В.Г. Афанасьєв [2], Е.А. Вершинський, Р. Л. Сатановський [3], Т.А. Дейкван [4], В.Н. Іванов, Р.В. [5], Р.В. Мартанус [8], В.І. Курбатов та О.В. Курбатова [6] та ін. Також має місце точка зору на соціальні

технології як суто управлінський інструмент Атаманчук Г.В. [1].

Невирішені питання загальної проблеми.

Проте, недостатньо визначеними залишаються питання теорії та практики соціальних технологій у менеджменті освіти. Більшість досліджень з даних питань у відкритому друку представлена європейськими та російськими виданнями. У вітчизняних дослідженнях недостатньо розглядаються питання як теорії, так і практики впровадження соціальних технологій, їх різноманіття, інноваційності та інше.

Мета дослідження. Враховуючи актуальність окреслених питань, автори мають на меті визначити деякі аспекти теорії та практики соціальних технологій у менеджменті освіти.

Викладення основного матеріалу.

Соціальними технологіями називають різноманітний набір методів та інструментів, які використовуються в системі управління, особливо управлінськими консультантами, для формування соціальних груп та отримання соціальних результатів та ефектів.

У сучасному вітчизняному соціумі, особливо в умовах формування стандартів інформаційного суспільства, рівень управління не відповідає новим вимогам, які змінюються стрімко і формують низки інтересів та потреб не тільки в новому переосмисленні, але й у відновленні механізмів, інструментів та методів. Важливість формування наукових та практичних засад управлінської технологічної культури обумовлена тим, що у людини зростає потреба в орієнтуванні управління не на силові методи, а на ефективне розкриття потенціалу всієї системи. У широкому трактуванні соціальні технології слід визначати як управлінські засади формування новітніх вимірів у життєдіяльності та вирішенні відповідних проблем у відносинах і взаємодії людей. Вони є управлінським інструментом та спрямовані на використання сучасних знань у системі соціального менеджменту [2; 3; 5]. Відсутність у практиці управлінської діяльності широкого спектра управлінської культури в соціальних група, призводить до невміння намітити цілі та завдання своєї діяльності, порівняти їх із наявними отриманими знаннями, самовизначитися, що в підсумку веде до помилок у прийнятті рішень.

Соціальні технології у такому сенсі – це особливий напрям соціального менеджменту, що ставить і обґрунтовує питання про те, яким чином і в якій послідовності можливі специфічні операції з результатами відповідної діяльності.

Поняття «соціальна технологія» стало використовуватися в науці тільки у 40-х рр. ХХ ст. Основу його становить термін «технологія», але не в традиційному розумінні, яке належить тільки матеріальному виробництву, а у більш широкому, що відповідає соціальній сфері [2; 6].

Із погляду авторів, поняття «соціальні технології» має два значення. По-перше, соціальні технології – це, насамперед, процес

цілеспрямованого впливу на соціальний об'єкт, обумовлений необхідністю і потребою одержання заданого результату. У цьому плані технологічність впливу наповнена такими поняттями, як етапність, процедурність, операційність. Виходячи з такого бачення, по-перше, соціальні технології охарактеризуються як визначена послідовність дій, що вибудовують такий ряд: мета, завдання, засіб, результат. Координація і субординація їх припускають варіативність та врахування різноманітних факторів, моделювання і проектування, систему критеріїв та оцінок, змістовні версії і сценарії, методики та методи діагностики. По-друге, соціальні технології – це напрями теорії соціального менеджменту, де досліджуються процеси цілеспрямованого впливу на соціальні об'єкти, розробляються й обґрунтовуються ефективні способи і прийоми такого впливу. При цьому не має значення, що розуміється під соціальним об'єктом. Це можуть бути відносини, взаємодія, група, інститут, організація, управлінська діяльність.

Сьогодні можна сформулювати два основні погляди на необхідність використання соціальних технологій. Перша точка зору була сформульована Дж. Томасом і полягає в тому, що соціальні технології мають сенс, тільки якщо вводять соціальні інновації в різні напрями практики. У число інновацій входять соціальні дослідження, розробка дослідницьких програм, вироблення моделей, соціальний експеримент, створення нових методик, технологій вироблення критеріїв оцінки ефективності. Інновації містять спеціальні засоби, що дозволяють зробити їх реальністю. Необхідність застосування соціальних технологій обумовлена тим, що практичні дії завжди передують її моделюванню, макет, проект, тобто можливий варіант реалізації. Соціальна технологія раціоналізує послідовність можливих практичних дій, упорядковує їх. Суть соціальної технології не в тім, що робити, а в тім, у якій послідовності. Реалізація соціальної технології – це аналіз соціальної реальності, соціального об'єкта; розробка соціальної технології зміни об'єкта; поширення (впровадження) соціальної технології; дослідження розвитку об'єкта технологічного впливу; оцінка отриманих результатів у ході впливу [2; 10]. Відповідно до даного погляду, суть соціальних технологій полягає також у тім, що необхідно проектувати і прогнозувати не тільки самі практичні дії, але й їхні можливі наслідки. Таким чином, відповідно до даної думки, соціальні технології необхідні як інструмент для впровадження соціальних інновацій у різних сферах соціальної практики. Визначаючи проблеми в межах даної точки зору відзначимо що це наявність загальних підходів до процесу розробки та впровадження соціальних технологій які не дають змоги адаптувати наукові засади в таких визначених та поширених управлінських діях та інструментах діяльності, як оцінка, діагностування, стратегічне та практичне планування та ін.

Друга точка зору на соціальні технології [10] полягає в тому, що їх існування пов'язана із самою соціальною дійсністю. Справа в тім, що соціальні технології обумовлюють протікання соціальних процесів, адже якщо розглядати їх як послідовність операцій, то вони і є соціальним процесом. Суть соціальної технології в тім, щоб, з огляду на всі об'єктивні і суб'єктивні умови, спроекувати оптимальний розвиток соціального процесу. Цей

процес аналізується з погляду його виду, типу, характерних рис, внутрішнього механізму, супроводжуючих умов, інтенсивності, спрямованості[11].

Таким чином, за допомогою соціальних технологій та об'єднання різноманітних поглядів на її сутність та напрями практичного використання рекомендуємо сформувати загальний алгоритм процесу її розробки та реалізації (рисунк 1.).

Рис. 1. Алгоритм процесу розробки та реалізації соціальних технологій

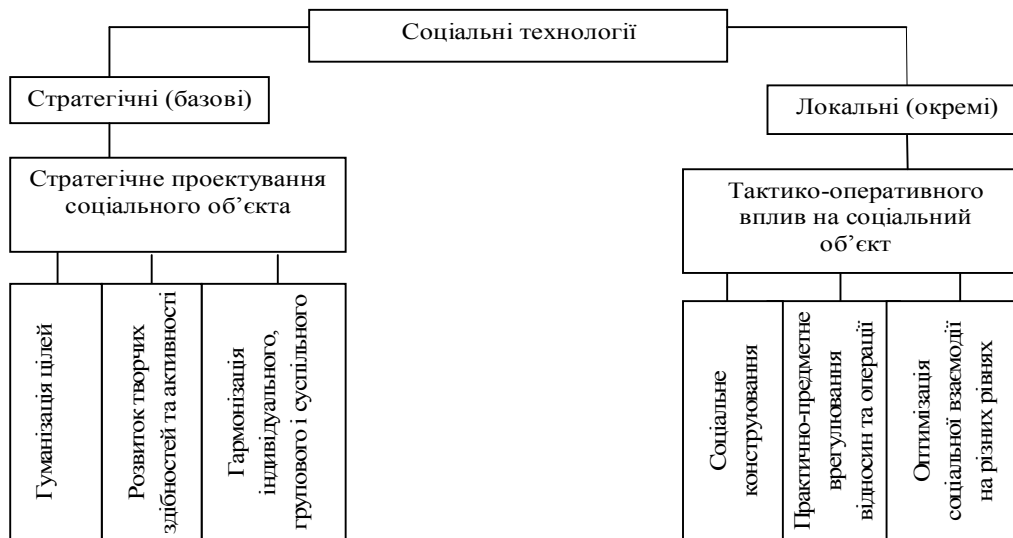
Наведений алгоритм є загальним та формує розуміння послідовності та наповнення процесу розробки та реалізації соціальних технологій. Він носить рекомендаційний характер та передбачає творчий підхід як до послідовності так і до використання специфічних методик проведення досліджень, визначення показників оцінки та ін.

Визначенню та науковому обґрунтуванню підлягають також організаційні форми соціальних процесів котрі покладено в фундамент відповідних технологій. Розв'язання зазначених питань чітко ставить проблему необхідності проектування, тому що будь-яка соціальна технологія, що має на меті проектування і впровадження, орієнтована на технологізацію відповідного процесу. У загальному сенсі зміст технологізації соціальних процесів полягає у такому: формування процесу; додання йому цільової спрямованості; оптимізація; забезпечення його стійкості; створення механізму саморегуляції; визначення системи комунікацій; забезпечення сприятливих супутніх умов для розвитку[5; 7].

Особливого окреслення потребує характер впливу соціальної технології, його технологічність.

Це визначення системи операцій цілеспрямованого впливу, що ґрунтується на соціальному і соціологічному знанні об'єкта. Це - перший рівень технологічного впливу. Другий рівень визначається тим, що даний соціальний об'єкт знаходиться в нерозривному зв'язку з іншими соціальними об'єктами, більш того, є частиною соціальної системи, органічно інтегрований у ціле. Будь-яка зміна цього соціального об'єкта з неминучістю спричиняє ланцюжок змін інших об'єктів. У подібному соціальному сценарії соціальна технологія повинна враховувати всі можливі зміни: соціально-економічні; соціально-психологічні; соціально-трудові [10; 11].

У теорії та практиці менеджменту формуються наукові засади щодо класифікації соціальних технологій, рекомендуємо авторське бачення з позиції технологій в системі освіти (рисунк 2). Це визначення стратегічних (базових) та локальних (окремі). Класифікація соціальних технологій є складноструктурованим розумінням процесу соціалізації як системи людських, інформаційних, господарських, або інтегрованих відносин та зв'язків.

Рис. 2. Стратегічні й локальні соціальні технології

Стратегічні (базові) технології - це технології стратегічного (довгострокового) проектування соціального об'єкта, локальні (окремі) – різновид форм тактико-оперативного (короткострокового) впливу на соціальний об'єкт. Таким чином, соціальні технології відособлюють рівні соціальної самоорганізації.

Також слід визначати та вивчати класифікації на рівні глобальних, національних, регіональних, галузевих, інституційних структурувань. Особлива увага в системі соціальних технологій має приділятися глобальним технологіям запобігання криз, катастроф, конфліктів. Тут повинна визначатися ще одна класифікація за функціональним наповненням - техногенних, екологічних, військових, продовольчих,

демографічних та інших технологій, що впливають на континентальні, державні та інші процеси, бо у світі усе взаємозалежно.

За сферами життєдіяльності людей розрізняють економічні, політичні, духовно-культурні технології управління соціальними процесами. За видами діяльності людей розрізняють технології промислово-трудова, аграрні, навчальні, впроваджувальні, сімейно-побутові та ін. За масштабами суспільні проблеми виокремлюють два класи технологій: універсальні та окремі. Високий, середній і низький ступені розвитку соціальної системи, соціального інтелекту також вимагають специфічного підходу до технологізації соціального простору. Авторське бачення відповідної класифікації наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Класифікація соціальних технологій

Класифікаційна ознака	Вид соціальної технології
Сфера громадського життя	Економічні, політичні, соціальні, духовно-моральні, екологічні, соціокультурні, управлінські
Рівень соціологічного знання	Макросоціологічні, мезосоціологічні, мікросоціологічні
Рівень управління	Глобальні, континентальні, національні, регіональні, місцеві, трудових асоціацій
Призначення	Навчальні, інформаційні, правоохоронні, ресурсозберігаючі
Характер дії	Стратегічні, тактичні, оперативні
Час дії	Довгострокові, середньострокові, короткострокові
Ступінь соціального розвитку об'єкта	Низький ступень – технології 1-го рівня середній ступень - технології 2-го рівня високий ступень - технології 3-го рівня
Рівень ефективності	Високо-ефективні, середньо-ефективні, низько-ефективні
Метод	Прогнозування, соціодіагностика, моделювання, проектування, планування, соціальний контроль
Спрямованість	Руйнівні, творчі, традиційні, інноваційні, квазітехнології
Вид спеціальних соціологічних теорій	Родина, трудовий колектив, конфлікт, місто, село.

Соціальна технологія завжди детермінована суспільною проблемою і спрямована на її вирішення, спочатку у процесі соціодіагностики, пізнання, потім - технологізації. Тому, висуваючи завдання фундаментального чи прикладного соціологічного дослідження, соціолог спочатку орієнтуються на технологію діагностики суспільної проблеми (програма дослідження), а потім на технологію одержання кінцевого результату. Тому соціальні технології не можуть бути абстрактними, їхня побудова звичайно виходить з логіки самого соціологічного дослідження, відбиваючи суть конкретних явищ. Чим вище рівень цього збігу, тим ефективніше технології, що покликані вирішувати суспільні проблеми адаптивними методами, впливати на процеси відповідно до цілі управління [5; 7; 11].

Тому соціальні технології становлять необхідну ланку переходу від соціологічної парадигми до соціологічної концепції та відповідної стратегії і теорії, а від її – до управління об'єктами за соціальним результатом, регулюванням, оптимізацією соціальних процесів та відносин.

При цьому варто підкреслити, що якщо дослідник, соціальний технолог, менеджер у соціальній сфері і тощо зустрічаються з новою суспільною проблемою, що не має аналогів розв'язання, то йдеться про інноваційну технологію. Якщо ж нове завдання технологічно вже розв'язане і мова йде про тиражування, поширення технологій, навчання персоналу управлінню вже відомим способом, то такі технології складають клас традиційних, чи рутинних. Так, у науковій літературі описані і широко застосовуються на практиці освітні та інформаційні технології розв'язання конфлікту, адаптації до професійної діяльності тощо.

Висновки. Використання соціальних технологій у системі українського менеджменту та особливо освітянського процесу обумовлюється багатьма факторами, серед яких головними є: глобалізація та інтернаціоналізація господарської діяльності; поширення стандартів інформаційного суспільства та розвиток новітніх засад інформаційної

культури; всевітній розвиток освітніх систем відкритого типу; модернізація української системи управління відповідно до інтеграції в загальноєвропейський освітній простір (Болонський процес); впровадження інформаційних і комунікаційних технологій у процес традиційного і дистанційного навчання; збільшення масштабів масового централізованого тестування на основі єдиного державного іспиту і тестування; розробка державних освітніх стандартів вищої професійної освіти, що закладають компетентності підходи до навчання і по-новому ставлять проблему управління якістю підготовки фахівців.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления / Атаманчук Г.В. – М., 2004 – С. 237
2. Афанасьев В.Г. Общество: системность, познание, управление/ Афанасьев В.Г. - М.: Политиздат, 1983. - С. 369.
3. Вершинский Е. А. Службы научной организации производства / Вершинский Е. А., Сатановский Р. Л. – Л.: Лениздат, 1985. - 137 с.
4. Дейкван Т.А. Язык. Познание. Коммуникация / Дейкван Т.А. - М., 1989.
5. Иванов В.Н. Инновационные социальные технологии государственного и муниципального управления / Иванов В.Н., Патрушев В.И. – М., 2001. - С. 258.
6. Курбатов В.И. Социальное проектирование: Учеб. пособ. / Курбатов В.И., Курбатова О.В. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. - С.112.
7. Марков М. Технология и эффективность социального управления / Марков М. – М.: Прогресс, 1982. – 267 с.
8. Мартанус Р.В. Социальное управление: кадры и кадровая политика / Мартанус Р.В. - М., 1986. - 238 с.
9. Стефанов Н. Общественные науки и социальные технологи / Стефанов Н. - М., 1976. – 257 с.
10. Социальные технологии: толковый словарь. – М.: 1994. - с.93.
11. Шиян А.А. Руководство по социальным технологиям. / Шиян А.А. - К.: Киев, 2001. – 285 с.

Аннотация. В статье рассмотрены теоретические вопросы сущности социальных технологий, приведен алгоритм процесса их разработки и классификация. Также рассмотрены стратегические и локальные социальные технологии и их влияние на социальный объект.

Ключевые слова: социальные технологии, управленческие технологии, информационные системы, менеджмент образования, технологизация, социальные инновации.

Summary. The theoretical questions of essence of social technologies are considered in the article, the algorithm of their development process and classification is resulted. Strategic and local social technologies and their influence are also considered on a social object.

Keywords: social technologies, administrative technologies, informative systems, management of education, technologicalization, social innovations.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Сухорукова Т.Г.